

1961-(67)

Program förklaring

SVERIGES KOMMUNISTISKA PARTI

Vid Sveriges Kommunistiska Partis 19:e kongress den 5–8 januari 1961 stod programfrågan till diskussion. Den programförklaring som kongressen enhälligt antog hade förberetts av en kommission som tillsattes av 18:e kongressen. Programförklaringen för vidare de grundtankar som finns i de allmänna grundsatser som partikongressen år 1944 antog liksom också 1953 års program: Sveriges väg till socialismen.

Den 19:e kongressens programförklaring, som presenteras i denna skrift, gör inte anspråk på att vara ett grundligt genomarbetat nytt program, men är en sammanfattning av den huvudlinje som kommunistiska partiet följer i sin politiska verksamhet. En kommande kongress kommer att ytterligare pröva programfrågan.

Sveriges Kommunistiska Parti

Programförklaring

Livets villkor förändras med teknik och vetenskap, produktiva tillgångar och samhällskick. Kärnfysiken frigör outtömliga energikällor, rymden öppnas för gränslösa erövringar, automationen och elektroniken mångfaldigar människans produktionsförmåga.

Endast ett nytt samhällssystem, socialismen, kan helt tillvarata och vidareutveckla de framväxande väldiga produktivkrafterna. Genom att överföra de avgörande produktionsmedlen i samhällets ägo lägges grunden till en planmässig folkhushållning som tillgodoser våra ständigt växande materiella och kulturella behov. Först socialismen skapar likaberättiga mellan människorna, verklig demokrati.

Det kapitalistiska samhällets egen utveckling, dess skärpta motsättningar mellan kapital och arbete leder oundvikligen till skapandet av detta nya, rationella och rättfärdiga samhällssystem.

Det gäller att organisera de krafter som skall genomföra omvandlingen till ett socialistiskt Sverige på den huvudväg som redan anvisats av historien och av den internationella arbetarrörelsens erfarenheter, av den vetenskapliga socialismen — Marx och Lenins lära.

★

Socialismen var målet redan för arbetarrörelsens pionjärer i vårt land, för Axel Danielsson, August Palm och den unge Hjalmar Branting. Generationer av arbetande har redan verkat för denna idé. Den svenska arbetarrörelsen, som i sin kamp för demokrati förverkligat väsentliga reformer, kan också genomföra den socialistiska samhällsomdaningen på fredlig, demokratisk väg.

I decennier gällde denna kamp 8-timmars arbetsdag och allmän rösträtt, som genomdrevs 1918, under inflytande från den revolutionära rörelsen i andra länder, främst den socialistiska revolutionen i Ryssland 1917, varigenom historiens första socialistiska stat upprättades.

De svenska arbetarmassorna har sedan kunnat bryta den borgerliga majoriteten i riksdagen med en parlamentarisk representation, som det gäller att bevara, stärka och göra målmedveten. I kraft av väljarnas mandat och massornas rörelse har viktiga reformer genomförts, såsom förenings- och förhandlingsrätt, kortare arbetsvecka, lagstadgad semester, sjuk- och yrkesskadeförsäkring, allmänna barnbidrag och allmän tjänstepension.

Genom riksdagen och i överensstämmelse med folkflertalets vilja har betydelsefulla, ehuru begränsade ingripanden gjorts, som pekar framåt mot strukturförändringar inom produktionen: större delen av järnvägarna, en stor del av vattenkraften och den norrbottniska järnmalmens, har överförts i statens och kommunernas ägo, järnverk och träförädlingsindustrier till gagn särskilt för

befolkningen i övre Norrland har skapats. Vissa åtgärder har vidtagits för samhällelig kontroll över atomkraftens utnyttjande.

Den vittförgrenade Kooperationen begränsar delvis skadeverkningarna av monopolkapitalets maktställning. Detsamma gäller det kommunala bostadsbyggandet och statsmakternas åtgärder för att främja bostadsförsörjningen.

Dessa framsteg är resultat av arbetarrörelsens samlade och organiserade kraft. Men ännu har ingen ändring skett av samhällets kapitalistiska klasskaraktär. Samhällets bestämmande drag är alltjämt motsättningen mellan kapital och arbete. Klasskampen försiggår oavbrutet och i skiftande former mellan löntagare och kapitalister.

Monopolkapitalets makt måste brytas!

Sverige är till sin ekonomiska struktur ett monopolkapitalistiskt land. På grundval av stark kapitalkoncentration, monopol och sammanflätning av bank- och industrikapital har de ekonomiskt härskande tillskansat sig avgörande ekonomisk makt i samhället. Ledningen över de flesta storföretag har centraliserats till grupperna kring tre stora affärsbanker — Stockholms Enskilda Bank, Skandinaviska Banken, Svenska Handelsbanken — vilkas intressen i sin tur är sammanflätade med varandra.

Monopolkapitalisterna råder över avgörande delar av Sveriges naturtillgångar och produktionsmedel. Deras själv tillräckliga beslut bestämmer hundratusentals människors utkomstnöjligheter och levnadsvillkor. De överför kapital från en produktionsgren till en annan, flyttar eller uppslukar hela företag med sitt privata vinstintresse som enda riktpunkt. De kan egenmäktigt slå igen fabriker, kasta ut arbetare och tjänstemän i arbetslöshet och ruinera hela bygder.

De breda befolkningsklasserna utsättes för exploatering av de stora kapitalsammanslutningarna, vilka tillägnar sig en växande del av människornas arbetsresultat. I skilda former drabbas jordbrukarna, hantverkarna och de mindre företagen likaväl som industriarbetarna och tjänstemännen av monopolkapitalisternas åtgärder.

Monopolkapitalisterna söker att för sina intressen utnyttja statsförvaltningen, rättsväsendet och krigsmakten. Även radio och TV utnyttjas i detta syfte. I sin press, sina förlag, sina filmbolag och sin reklamapparat har monopolkapitalisterna mäktiga medel för att dirigera opinionsbildningen.

I kraft av sin ekonomiska makt kan monopolkapitalisterna ställa sig över demokratin. De är inte ansvariga inför riksdagen och regeringen. Att bryta detta ekonomiska fåtalsvälde är den främsta förutsättningen för en fortsatt demokratisk utveckling.

För fredlig samlevnad och nationell frihet!

Det är den internationella monopolkapitalismens makt- och profitbegär som ständigt lett till krig och aggressioner, som en fortsättning av dess klasspolitik. Båda världskrigen framkallades av imperialistiska stormakter i kampen om världsherraväldet. Alla senare "lokala" krig för att bevara väldet över kolonierna, kuva nationella befrielseströrelser eller undertrycka andra folk har varit deras verk.

Ett tredje världskrig, som imperialisterna förbereder, vilket skulle utkämpas med kärnvapen eller andra medel för massförintelse — innebär ett dödligt hot mot alla folk. Det skulle verka förödande i generationer och kasta hela civilisationen tillbaka.

Men förhållandena är inte desamma nu som 1914 eller 1939. En socialistisk värld har uppstått som omfattar nära en miljard människor. Folken i det socialistiska lägret bedriver ett fredligt samarbete på grundval av lika-berättigande och respekt för den nationella suveräniteten. De har i sina länder undanröjt krigets orsaker genom att avskaffa kapitalismen.

Andra folk i Asien, Afrika och Latinamerika, som redan frigjort sig ur kolonialt slaveri eller fortsätter sin nationella befrielsekamp, har upprättat stater som samlats kring en aktivt fredsfrämjande neutralitetspolitik, utanför det imperialistiska lägret.

I alla länder växer fredsströrelsen bland människorna av god vilja. Arbetarklassen och dess ledande organisationer samlar överallt folkens krafter till fredens försvar.

Dessa fredskrafter i hela världen utgör nu en makt som kan förhindra krig. De bygger på fredlig samlevnad mellan folken och fredlig tävlan mellan de skilda ekonomiska och sociala systemen.

Den fredliga samlevnaden utesluter inte kamp mellan det gamla och det nya, mellan kapitalismens och socia-

lismens idéer, men den utgår från möjligheten och nödvändigheten att lösa alla konflikter mellan staterna genom förhandlingar.

Bannlysning av kärnvapen och andra massförintelsevapen samt allmän successiv nedrustning under internationell kontroll är nödvändig för att trygga världsfreden.

Sveriges folk vill fred, alliansfri utrikespolitik och neutralitet. Internationellt bör Sverige stödja den fredliga samlevnadens politik och bidra till denna, i första hand genom allsidiga förbindelser med alla grannländer i Norden och kring Östersjön. I Förenta Nationerna och i annat mellanfolkligt samarbete kan Sverige, obundet av militära och politiska allianser, spela en aktiv roll för att främja internationell avspänning och nedrustning.

Inom denna ram bör Sverige efter förmåga lämna de behövande länderna materiell hjälp, stödja kolonialfolkens strävanden till nationell frihet, bekämpa social diskriminering och rasförtryck samt verka för tillämpning av FN:s "Förklaring om de mänskliga rättigheterna".

Sverige kan göra en förebildlig insats för avspänning genom att avvisa atombeväpning och genomföra militär nedrustning. Denna skulle samtidigt innebära att en betydande del av de improduktiva miljardanslagen till försvaret kunde anslås till sociala och kulturella behov.

Et svenskt neutralitetsförsvar, som tillvaratar folkets egen försvarsvilja och utbildar de vapenföra för att värna hemlandet i händelse av fientliga ockupationsförsök, innebär under våra förhållanden den största säkerheten för land och folk.

★

Nationellt oberoende är det svenska folkets dyrbaraste arvedel. Från första början har arbetarrörelsen i idén om folkens broderskap förenat sitt eget befrielseverk och solidariteten med de arbetande i andra länder. Den historiska utvecklingen har lett till att arbetarklassen är den mest påfylliga och konsekventa försvararen av den nationella friheten. Denna är lika angelägen för jordbrukarna,

kulturarbetarna, hantverkarna och en betydande del av de borgerliga i vårt land.

De imperialistiska stormakternas politik, som medför fara för ett nytt krig, utgör samtidigt ett hot mot folkens – särskilt de små folkens – nationella frihet. Även för Sveriges folk består detta hot.

De av USA ledda eller inspirerade militära allianser och överstatliga organ, som sträcker sina nät över en stor del av Europa, splittrar vår kontinent och påtvingar västeuropeiska folk främmande militära baser och andra ödesdigra förpliktelser. Den revanschlystna västtyska militarismen hotar Europas och världens fred.

Genom omfattande investeringar utomlands, uppdelningar av marknader och andra förbindelser har svenskt monopolkapital sammanflätats med utländskt. Monopolkapitalistiska kretsar i vårt land ställer det internationella storkapitalets intressen över nationens och försöker göra Sveriges näringsliv beroende av överstatliga överenskommelser med andra kapitalgrupper.

Därigenom har Sveriges handelsfrihet beskurits och motsättningarna skärpts mellan å ena sidan monopolkapitalisternas och å den andra nationens och folkets intressen.

Vakhållningen kring det nationella oberoendet måste uttryckas i:

Självständig alliansfri utrikeshandel.

Neutralitetsförsvar, som är demokratiskt till anda och uppbyggnad.

Allsidig utrikeshandel.

Utveckling av det svenska kulturarvet.

De förpliktelser, som följer av medlemskapet i Förenta Nationerna, för att främja världsfreden och det internationella samarbetet, är helt förenliga med nationell självständighet. Intet land eller folk kan isolera sig i dagens värld. Vetenskapens, teknikens och kulturens framsteg ökar ständigt behovet av samverkan mellan nationerna. Men detta utbyte blir till gagn för folken endast om det

sker fritt, på grundval av likaberättligande och ömsesidig aktning för den nationella suveräniteten.

Kommunistiska partiet försvarar Sveriges nationella frihet, samtidigt som det uttrycker sin solidaritet med arbetarklassens strävanden och erövringar i kampen för demokrati och socialism i andra länder.

För demokratin utveckling!

Kommunistiska partiet betraktar yttrande- och tryckfrihet, mötesfrihet samt religionsfrihet som grundläggande rättigheter.

Den allmänna rösträtten som genomdrevs 1918 gjorde det möjligt för arbetarklassen att vinna flera medborgerska rättigheter, vilka förut varit förbehållna ett privilegierat fåtal, och befäste det parlamentariska systemet i vårt land.

Däriigenom har arbetarklassen kunnat tillförsäkra sig ökade möjligheter att påverka samhällets utveckling. I riksdagen, landstingen och de kommunala fullmäktigeförsamlingarna intar arbetarpartierna en ställning som kan utnyttjas för att effektivt försvara de vunna rättigheterna och utveckla demokratin.

Därför erfordras:

Ny författning med republikanskt statsskick.

Riksdagens ställning som folkrepresentation — samlad i en enda kammare — stärkes, så att den blir enda lagstiftande makt och själv utser regering. Riksdagen sammansättes i överensstämmelse med den folkvilja som uttryckes i allmänna val, enligt rättvisa proportionella principer och med sänkt rösträttsålder.

Vidgad kommunal självstyrelse.

Likvärdiga rekryterings- och befordringsmöjligheter.

Lika möjligheter till högre utbildning för all ungdom genom studielön och statliga stipendier.

Demokratin får inte göra halt framför företagens portar. Inom produktionen, i de enskilda företagen måste de lönearbetande tillförsäkras trygghet i anställningen och medbestämmanderätt på arbetsplatsen.

Följande principer måste fastslås och efterlevas:

Rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning och till skydd mot arbetslöshet.

Jämställdhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden — lika lön för lika arbete.

Förenings- och mötesfrihet på arbetsplatserna.

Strejkrätt för alla lönearbetande.

Avgörandet och ansvaret för förändringar inom produktionen vilka återverkar på de arbetandes sysselsättning och utkomstmöjligheter överföres till offentliga organ för arbetsmarknad och samhällsplanering.

Insyn och medbestämmanderätt för fackliga organisationer och företagsnämnder i frågor som berör anställning, sysselsättning, befordran och allmänna arbetsvillkor.

En demokratisk skattepolitik genomföres enligt följande principer:

Mindre inkomsttagare befrias från betungande statlig och kommunal inkomstskatt.

Skatteuttaget sker efter bärkraft, dvs. inriktas på bolagen, stora förmögenheter och höga inkomster.

För fredlig väg till socialismen!

Det demokratiska styrelseskick och de ingripanden inom produktionen som förutses i denna programförklaring är förutsättningar för att det arbetande folket skall kunna bryta monopolkapitalets välde.

Övergången till socialism försiggår under de villkor och i de former, som betingas av Sveriges historiska utveckling och särskilda förhållanden. De förändringar i

vårt land, som denna övergång kommer att innebära, måste genomföras av arbetarklassen och folkets flertal.

Ett socialistiskt samhälle kan emellertid grundläggas först sedan det arbetande folket helt övertagit statsmakten och överfört de viktigaste produktionsmedlen i samhällets ägo.

Riksdagen, som är framsprungen ur folkets kamp för demokrati, har arbetarklassen och folkflertalet ett viktigt instrument för att bryta monopolkapitalets maktställning och genomföra samhällets socialistiska omvandling.

Från monopolkapitalet överföres i folkets samfälliga ägo:

Naturrikedomar: malmfält, vattenkraft och skogar.

De stora affärsbankerna.

Försäkringsbolagen.

Företag inom den kemiska industrin, byggnadsämnes-, gruv-, järn-, stål-, verkstads- och skogsindustrierna.

Företag inom handel, sjöfart och övriga kommunikationsmedel.

Fideikommiss och gods.

En sådan nationalisering innebär att folket blir ägare till de rikedomar som det självt skapat genom generationers arbete. Det samfälliga ägandet blir grundvalen för en samhällsekonomisk planering vars uppgift är att tillgodose människornas materiella och kulturella behov. Därigenom frigöres också den enskildes initiativförmåga och skaparkraft.

Atomkraften, automationen, de nya energikällorna och den nya tekniken utvecklas genom den samhällsekonomiska planeringen, på ett sätt som garanterar ständigt stigande levnadsstandard, full sysselsättning och en väsentlig förkortning av arbetstiden.

Kulturlivet befrias från förnedrande kommersialisering. Stat och kommun tillförsäkrar kulturarbetarna trygga arbetsvillkor. Det arbetande folket blir delaktigt i kulturens värden och dess egen aktivitet i bildnings- och kulturorganisationerna främjas. Forskning och undervis-

ning utvecklas maximalt för att tillvarata alla begåvningar och därmed berika hela samhällets liv.

En familje- och barnvänlig miljö skapas, där föräldrarna får bättre möjligheter att fostra ungdomen i respekt för arbete och till kollektivt ansvar.

Jordbruket befrias från monopolens exploatering. Skuld- och räntetrycket avlastas. Jordbrukare som bedriver sin näring på familjebasis garanteras oinskränkt bruknings- och besittningsrätt. Ofullständiga brukningsenheter kompletteras där så är möjligt med jord och skog, ökade möjligheter ges till friköp av arrendegårdar. Olika former av Kooperation inom jordbruket främjas. Jordbrukets produktionskapacitet utvecklas på basis av modern teknik.

Hantverkare, småföretagare samt fria yrkesutövare garanteras stöd från stat och kommun för sina samhällsgagnande och produktiva insatser.

Socialistiska produktionsförhållanden syftar till att planmässigt tillgodose samhällets behov. Övergången till socialistisk produktion kan inte ske efter något i förväg utarbetat detaljerat schema. Frigörelsen från den monopolistiska exploateringen kommer att väcka en mängd nya sociala och individuella behov. För att tillgodose dem utvecklas, inom ramen för en planerad folkhushållning, olika former av allmännyttig företagsamhet: nya statliga företag startas, producentkooperationen stimuleras i vissa näringsgrenar, bostadskooperationen och annan allmännyttig byggnadsverksamhet stöds, kommunala produktions- och distributionsföretag inrättas.

Staten driver, respektive övertar, sådan företagsamhet som är avgörande för hela folkhushållet: järnvägar, vattenkraft, järn- och stålverk etc. Men ett väsentligt drag i den socialistiska omdaningens förblir att utveckla allmännyttiga företagsformer, genom vilka medborgarna likvärdigt äger och förvaltar företagen samt tillgodogör sig den del av de skapade värdena, som inte måste disponeras för samhällseliga ändamål och produktionens utveckling. Genom nationalisering av nyckelindustrierna

och utvecklandet av allmännyttiga företagsformer sprider socialismen äganderätten till hela folket. Socialistiska produktionsförhållanden är därför motsatsen till den monopolistiska centralbyråkrati, som i dag är förhärskande inom stora delar av produktionslivet.

Det svenska folkets demokratiska kamptraditioner och folkrörelsernas omfattning kommer att spela en viktig roll vid samhällets socialistiska omdaning. Löntagarnas fackliga organisationer erhåller nya väsentliga funktioner i samhället och produktionslivet. De kommer att bli medansvariga i den samhällsekonomiska planeringen och i ledningen för företagen. Alla i företagen verksamma löntagare — arbetare, tjänstemän, förmän, tekniker — får verklig insyn och medbestämmanderätt.

Socialismens förverkligande i vårt land hindrar inte flera partiers självständiga tillvaro och verksamhet. Allt efter som sociala motsättningar och skilda klassintressen upphör att göra sig gällande kommer samverkan mellan olika partier att allt mer prägla samhällets utveckling.

Monopolkapitalisterna kommer emellertid inte frivilligt att avstå från sina maktställningar och rikedomar. För genomförandet av den socialistiska samhällsordningen måste riksdag och regering stödja sig på folkflertalet, löntagarnas fackliga och politiska organisationer, kooperationen, på massornas egen rörelse. Förenade utgör dessa en makt, stark nog att hindra monopolkapitalisterna att återta sitt herravälde.

★

Kommunistiska partiet är en frivillig sammanslutning av män och kvinnor förbundna genom den socialistiska samhällsuppfattningen och målet ett socialistiskt Sverige. Genom sina tidigare insatser i klasskampen och sina nuvarande medlemmars självuppoftande verksamhet på arbetsplatserna, i fackföreningarna och de demokratiska folkrörelserna är det kommunistiska partiet förankrat bland Sveriges arbetande folk. Partiet vägledes av marx-

ismen-leninismen, som är nyckeln till kunskap om lagarna för samhällsutvecklingen och vägledning till handling.

Det kommunistiska partiet strävar efter enhet inom arbetarrörelsen, för dagskraven liksom för socialismen. Den svenska arbetarrörelsens ideologiska och politiska uppdelning i ett kommunistiskt och ett socialdemokratiskt parti har inte hindrat enig uppslutning för att förbättra de arbetandes villkor och för att genomföra väsentliga sociala reformer. Denna enighet måste utbyggas praktiskt, fördjupas ideologiskt och efter hand befästas organisatoriskt i kampen för socialismen.

En enad arbetarrörelse blir i stånd att samla jordbrukare, intellektuella, tjänstemän, småföretagare och andra mellanskikt i kampen mot monopolkapitalismen, för demokrati och sociala framsteg.

Den programförklaring som kommunistiska partiet här framlägger för arbetarklassen och alla arbetande människor tecknar Sveriges fredliga väg till socialismen i överensstämmelse med de historiska förutsättningarna och de demokratiska traditionerna i vårt land. Denna samhällsordning blir till sitt väsen en revolutionär omgestaltning ur vilken ett socialistiskt samhälle skall framgå.

VÅSTAN TRYCKERI AB, GÖTEBORG 1964

9811263 11/1964

Pris 50 öre